2023/2024. õa eelvooru ülesannete lahendused ja seletused

Selgita lahendust *all mõeldakse detailset ja süsteemset kokkuvõtet faktidest, mille oled lahendamisel avastanud, mitte kirjeldust selle kohta, kuidas neid avastasid. Nõutud kokkuvõtet võiks ette kujutada ka kui avastatud keeleliste joonte või reeglite kogu, mis on ülesandematerjali arvestades võimalikult täielik. Täiesti korrektseid, kuid põhjenduseta/selgituseta vastuseid hinnatakse madalamalt. Viimane lause tähendab, et näiteks õigete vastavuste ja tõlgete eest saab vaid osa punktidest.*

1. Inuinnaqtuni keele ülesanne

A. Õiged vastavused

nirinngittunga	’ma ei söö’
nirihaaqtuq	’ta sõi ära’
aninngittutit	’sa ei välju’
kitjaumahaaqtunga	’ma jäin haigeks’
aniniaqtuq	’ta väljub (tulevik)’
kitjaumayumayutit	’sa tahad haigeks jääda’
takuyumayunga	’ma tahan näha’
takuniaqtuq	’ta näeb (tulevik) ära’
kitjaumayutit	’sa oled haige’
niriyuq	’ta sööb’

B. Õiged tõlked

kitjaumanngittuq	’ta ei ole haige’
aniyunga	’ma väljun’

C. Õiged tõlked

ta tahab süüa	’niriyumayuq’
ma jään (tulevik) haigeks	’kitjaumaniaqtunga’

<u>Ülesande selgitus</u>

Sõnade struktuur on järgmine:

1) tüvi + 2) aeg/aspekt/eitus/’tahtma’ + 3) asesõnasufiks (sufiks = järelliide)

Täpsem lahtiseletus:

1) ani- ’väljuma’, kitjauma- ’haige (olema)’, niri- ’sööma’, taku- ’nägema’

2)	***Alternatiivseid võimalusi***
olevik on markeerimata	VÕI -yu- VÕI -y-
	(aga ainult kui lahendus muidu koos seisab)
haaq – minevik (perfektiivne = lõpetatud)	VÕI haaqt(u)
niaq – tulevik (perfektiivne)	VÕI niaqt(u)
nngit – eitus (olevik)	VÕI nngitt(u)
yuma – ’tahtma’	(VÕI yumayu VÕI yumay)

(Kommentaar parandamise kohta. Kui keegi kirjutas, et -y(u)- on oleviku tunnus ja kirjutas, et tahtmise tunnus on yuma või umay või mayu (vastavalt sellele, kas -y- või -yu- tähendas seal olevikku), ja võttis -t(u)- koos teiste sufiksitega, siis tahtmise tunnuse eest oli ka täispunkt, sest tahtmist väljendatakse siin ülesandes ainult olevikus.)

3) Asesõnasufiks ehk asesõna märkiv järelliide

1Sg – tunga/yunga
2Sg – tutit/yutit
3Sg – tuq/yuq

Valik sõltub vahetult eelnevast häälikust. Kui eelneb i või a, liitub y-line variant.

(Kommentaar parandamise kohta. Nagu ka ülal 2) puhul kirjeldatud, vaadati ka 3) puhul alternatiivse tee pakkumise korral, kuivõrd lahendus sellisel juhul koos seisab.)

2. Stenograafia ülesanne

Lünkade täitmine

A.

TPAGS	*fashion*	/ˈfæʃ.ən/	mood
KEUL/TKPWRAPL	*kilogram*	/ˈkɪl.ə.gɹæm/	kilogramm
KWAEUL	*quail*	/kweɪl/	põldvutt
SPREUPBT	*sprint*	/spɹɪnt/	sprint
TRAU/PHAT/EUBG	*traumatic*	/tɹɔːˈmæt.ɪk/	traumaatiline

B.

PWR*ET	**/bɹɛθ/**	*breath*	hingetõmme
KRAOEBG	**/kɹiːk/**	*creek*	oja
TKPWROUL	**/gɹaʊl/**	*growl*	urisema
SPHAUL	**/smɔːl/**	*small*	väike
SU/PREGS	**/səˈpɹɛʃ.ən/**	*suppression*	mahasurumine

Ülesande selgitus

Stenograafias vastab ühele akordile üks silp, mis koosneb kõige enam algkaashäälikust (tärnist vasakule jäävad kaashäälikud), täishäälikust ning lõpukaashäälikust (tärnist paremale jäävad kaashäälikud). Klaviatuuri olemuse tõttu võib samale häälikule vastata erinev sisend silbi alguses ja lõpus. Sisendi kirjapanekus kasutatakse silpide (ning seejuures ka akordide) vahel kaldkriipsu. Üksikut täishäälikulist silpi /ə/ stenograafi sisendis ei leidu.
Näidetest saab eeldada, et silp enne /ʃən/ on rõhuline.

Siin on kõik ülesandes vajaminevad häälikud. Tuleb tähele panna, et häälik /θ/ lõpukaashäälikuna nõuab tärni (*) kasutust, mis sisendi kirjapildis asub täishäälikute O ja E vahel. Kuna inglise keeles /ʃən/-ina häälduvad *-shion, -tion, -ssion* jm sufiksid on keeles levinud, on nendele määratud oma kombinatsioon GS.

algkaashäälikud	b /b/	PW
	f /f/	TP
	g /g/	TKPW
	k /k/	K
	m /m/	PH
	n /n/	TPH
	qu /kw/	KW
	r /ɹ/	R
	s /s/	S
	sh /ʃ/	SH
	t /t/	T
täishäälikud	lühike a /æ/	A
	pikk a /eɪ/	AEU
	aw /ɔː/	AU
	lühike e /ɛ/	E
	pikk e /iː/	AOE
	lühike i /ɪ/	EU
	oo /ʊ/	AO
	ow /aʊ/	OU
	lühike u /ə/	U
lõpukaashäälikud	b /b/	B
	k /k/	BG
	l /l/	L
	m /m/	PL
	n /n/	PB
	p /p/	P
	shun /ʃən/	GS
	t /t/	T
	th /θ/	* T

3. Nanai keele ülesanne

Õiged vastavused

A.

3, **4**, **9**, **10**, **12**, **14**, **15**, **17**, **19**, **25**, **31**, **46**, **53**, **57**, **66**, **72**, **93**, **95**, **98**, **111**

15…tookon

12…ʒoan ʒuər

66…ṇuŋgujŋgu ṇuŋgun

4…duin

111…taŋgu ʒoan əmun

93…hujujŋgu elan

31…gocin əmun

46…dəhin ṇuŋgun

3…elan

98…hujujŋgu ʒapkun

17…ʒoan nadan

14…ʒoan duin

25…horin tojŋga

57…sosi nadan

95…hujujŋgu tojŋga

72…nadajŋgu ʒuər

9…hujun

10…ʒoan

19…ʒoan hujun

53…sosi elan

B.

155 taŋgu sosi tojŋga
8 ʒapkun
13 ʒoan elan
45 dəhin tojŋga
21 horin əmun

C.

ʒapkojŋgo elan 83
nadan 7
taŋgu nadajŋgu ʒapkun 178
ʒuər meŋgan duin taŋgu gocin hujun 2439

<u>Ülesande selgitus</u>

- Nanai keel kasutab kümnendsüsteemi.
- Ühikute järjekord on tuhandelised-sajalised-kümnelised-ühelised, nt *meŋgan taŋgu horin duin* = 1000 + 100 + 20 + 4 = 1124.
- Tuhandeliste ja sajaliste puhul eelneb sõnale 'tuhat'/'sada' ühikute arv ühelisena, nt 2000 = kaks tuhat = *ʒuər meŋgan*
- Kümneliste puhul on arvudel 10, 20, 30, 40 ja 50 eraldi sõna, arvud 60, 70, 80 ja 90 on tuletised ühelistest liitega *-jŋgu*:
    - 90 = *hujun + -jŋgu = hujujŋgu*
    - 80 puhul toimub muutus /u/ > /o/, *ʒapkun + -jŋgu = ʒapkojŋgo*
- Teistkümnelised käituvad nagu kõik teised kümnelised, välja arvatud arvsõna 'viisteist', mille jaoks on eraldi sõna *tookon*.

4. Purepetša keele ülesanne

A. Õiged vastused.

ts'ï 'pea'
mu 'suu'
ŋa/ŋe 'rind'
ch'u 'tagumik'

(Kommentaar parandamise kohta. Tähenduse poolest sobis, kui pakutud variant läks vähemalt õiges suunas.)

B. Õiged tõlked

1. Marker on (püsti) korvis. Markadori aŋaŋesti tsïkiatarhu.
2. Ma laman laua peal. Ji ichats'ïkuska mesarhu.
3. Klaas on tooli all. Basu parhach'ukusti uaxantsïkuarhu.

Ülesande selgitus

Järjestus: subjekt – verb – asukoht
(Asukohta väljendavad osal on alati lõpus *-rhu*. Selleks annab vihje ülesande sissejuhatav tekst.)

Verbil on kolm osa:

a) esimene näitab subjekti kuju/paiknemise viisi (pikali, püsti jne),
b) teine subjekti suhet asukohta (nt äärel, peal, all jne),
c) kolmas on -kusti/-sti või -kuska (Kommentaar parandamise kohta. Pole vahet, mida need tähistavad, kuna ülesandes oli kirjas, et neid ei pea seletama. Nende kohta ei pidanud seega midagi ütlema. Kui keegi ütles, siis punkte maha ei läinud.)

Täpsemad tähelepanekud verbi esimese ja teise osise kohta

a) verbi esimene osis on kasutusel subjekti ehk aluse iseloomustamiseks

icha – pikk asi pikali (nt marker või inimene)
aŋa – pikk asi püsti (nt lill, marker)
echu – lapik ristkülikukujuline asi pikali või püsti (nt raamat, tahvel)
parha – avausega/ruumiline asi püsti (nt korv, tass); on olemas „selg"

b) verbi teine osis väljendab aluse paiknemist

Võib täheldada kehaosade kasutamist ruumisuhete väljendamisel, nt
rhu 'nina' > äärel (vrd kuskil ninas paiknemine)
mu 'suu' > avaus, sissepääs, algusots vms
ts'ï 'pea' > peal
ŋe 'rind' > sees
ch'u 'tagumik' > all
ŋarhi 'nägu' > eesmine pool (vm sarnane seos)

Jooniselt märkab, et üks ja sama kehaosa võib tähistada nii „välist" kui ka „sisemist" kehaosa (*ch'a* 'kael, kurk') või meie mõistes lähedal asuvat kehaosa (nt *ndi* 'kõrv, õla ülemine osa'). Seetõttu on sama sõna nii 'tagumiku' kui ka 'suguelundite' jaoks.